



ДЖЕРЕЛА ПАТРІОТИЗМУ

шукали в Ніжині учасники Міжнародної наукової конференції

Будь-яка нація, відчуваючи загрозу чи то від сусіда чи від всесвітньої глобалізації, починає активно шукати джерела патріотизму. І часто знаходить їх не на етнічній батьківщині, а за її межами. Так сталося з українцями, які після проголошення України незалежною державою саме в діаспорі почали відкривати величезні фонди, де зберігалася наша правдива історія, українська мова як самодостатня система, що автоматично породжувала націю та державу. Серед творців і охоронців цієї великої спадщини були і 30 видатних випускників Гоголевого вишу, які опинилися на чужій території не з власної волі. Очевидно, саме ця обставина й уможливила створення в Ніжинському держуніверситету імені Миколи Гоголя постановою Кабінету міністрів України в 1999 році Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою. Ця структура, в якій активно працюють три співробітники, різними формами роботи, насамперед через наукові дослідження, намагається об'єднати українських патріотів в усіх кутках світу заради процвітання материкової держави.

Вітаючи V Міжнародну наукову конференцію «Українська діаспора: історичний і літературний контекст», голова Ніжинської райдержадміністрації Володимир Другаков подякував небайдужим науковцям, краєзнавцям, учителям, журналістам, які повертають Батьківщині видатні імена наших земляків. Зокрема, громадськість Ніжина і села Крути вже збирає експонати для створення в селі його дитинства музею професора, поета, літературознавця, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Ігоря Васильовича Качуровського, який нині мешкає в Мюнхені. З такою ініціативою виступили учасники Всеукраїнської наукової конференції, яку в 2008 році організували і провели в Крутах Спілка письменників України, Ніжинська районна державна

адміністрація, Благодійний фонд «Ніжен», Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя. Найактивнішим організатором і меценатом виступив благодійний фонд «Ніжен». Голова наглядової ради Микола Шкурко похвалився 22



виданнями про історико-культурну спадщину Чернігівщини, здійснене при підтримці фонду.

Конференцію підтримав ректорат і деканат філологічного факультету університету. Його декан, кандидат педагогічних наук Олександр Забарний, відзначив українотворчу діяльність у діаспорі випускників факультету.

Тему конференції блискуче розвинув доктор філологічних наук, професор кафедри видавничої справи та редагування Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка випускник Данинської середньої школи 1973 року Микола Тимошик. Про проблеми повернення в Україну архівних

набутків зарубіжного українства він розповів на прикладі українсько-канадського видавничого проекту «Запізніле вороття». Науковців і студентів вразила велика наукова спадщина Івана Огієнка, яку видає в Україні Микола Тимошик як голова громадської Фундації імені митрополита Іларіона (Огієнка), і активна творча діяльність самого професора.

Доктор філологічних наук професор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Микола Васьків активно досліджує особливості еміграційного історичного роману міжвоєнного двадцятиріччя. Його розвідка – цікавий методичний матеріал для студентів-філологів.

Учасників конференції віршами Тараса Шевченка привітали діти дошкільного навчального закладу №13 освітньо-виховного центру Софії Русової, який вже вісімнадцятий рік у Ніжині ростить малечу за системою національного виховання видатного педагога і громадської діячки Української Народної Республіки та діаспори.

Гості цікавістю оглянули історичні архітектурні та книжкові пам'ятки Ніжина. Це – один з проектів Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою спільно з бібліотекою вишу. В музеї рідкісної книги після екскурсії його завідувача Олександра Морозова відбулися секційні слухання. Кандидат історичних наук докторант Національного гірничого університету з Дніпропетровська Ігор Кочергін доповідав про чотири хвили української еміграції: причини, особливості, напрями. Фахівець Центру Ірина Стребкова представила журнал «Сучасність» як часопис мистецтв, культури і сучасного життя. Науковий працівник Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського аргументувала присвоєння його імені цьому закладу як випускника Гоголевого вишу і головного нумізмата Ермітажу.

(Продовження на с.2)

Кандидат технічних наук старший науковий співробітник Інституту проблем матеріалознавства НАН України Леонід Дубиківський у Богосфері Володимира Вернадського знайшов шляхи подолання духу руїни, який описує Олег Ольжич.

Вчитель-методист Львівської спеціалізованої школи №69 Любов Левіна назвала перспективи розвитку діаспори у Сибіру та на Далекому Сході. Вчителька Вікторія Бойко, аспірантка кафедри журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, відкриває поета-пражанина Миколу Чирського. Викладач і аспірантка Гусятинського коледжу Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Людмила Лазорук вивчає новели Івана Липи.

З цими розвідками можна буде ознайомитися в журналі «Український дім», два числа на рік якого видає Центр гуманітарної співпраці. Також будуть опубліковані надіслані матеріали з Ізмаїла, Кривого рогу, Києва, Ніжина, Львова, Білорусі та Польщі.

Насиченою і змістовною була культурна програма, яку фінансово підтримав Володимир Другаков. У селі Заньки, неподалік від Ніжина, де народилася і виросла перша народна артистка України Марія Заньковецька, в її музеї науковими дослідженнями поділилася охоронець фондів – вчитель-методист, відмінник народної освіти Ольга Новак.



Серед книжок, подарованих музею до стоп'ятдесятирічного ювілею, приємно було побачити театрознавче дослідження-есе Володимира Корнійчука «Ave, Ma! або Психологічні особливості акторської творчості Марії Заньковецької», видане в Ніжині Центром гуманітарної співпраці з українською діаспорою Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя при сприянні Благодійного фонду «Ніжен».

До учасників конференції приєдналися старші і молодші заньківчани аби послухати заслуженого артиста України бандуриста Тараса Компаніченка.

В сільському клубі вперше прозвучали українські релігійні канти, ліричні пісні та історичні думи XVII-XIX століть, якими в ті часи насолоджувалася Європа, які, вочевидь, наснажували талант Марії Заньковецької і митців її кола.

Ми погодилися з ухвалою V Всесвітнього форуму українців, які звернулися до Президента України, до Уряду і Верховної Ради. Вони висловили вимогу припинити політику деукраїнізації в державі. З цією метою запропонували створити Комітет у справах закордонного українства. Законодавчо ініціювати наповнення реальними повноваженнями Закону про статус закордонного українства, включно з можливістю бути обраними до Верховної Ради України. Внести до бюджету статтю на видання європейськими мовами корпусу найвидатніших творів української філософської думки та художньої літератури. Пріоритетним завданням Верховної Ради є укладання міждержавних угод щодо забезпечення соціальних, громадянських і національних прав українців у країнах їхнього проживання.

Надія ОНИЩЕНКО



На фото:
співає Тарас Компаніченко;
у музеї Марії Заньковецької
екскурсію проводить Ольга Новак;
учасники конференції біля
університетських колон.
співає Тарас Компаніченко

Інтернет-новини

Аргентина



Ukrainians in Argentina, 1897–1950:

The Making of a Community

Serge Cipko



Аргентина, восьма найбільша країна світу, для збільшення населення великою мірою розраховувала на імміграцію. У 1914 р. близько 30% аргентинського населення складала іноземці. У період 1890-х–1940-х рр. десятки тисяч поселенців з України перебралися до цього краю в південній півкулі. Українці була найбільша слов'янська група іммігрантів в Аргентині, котрі розселилися компактними групами у провінціях Місіонес, Чако, Мендоза й Буенос-Айрес.

«Ukrainians in Argentina, 1897–1950: The Making of a Community» [Українців Аргентині, 1897–1950: творення громади] розповідає про внесок іммігрантів до українських культурних, політичних, релігійних та інших організацій в Аргентині. Книга базується на дослідженнях, проведених в архівах України й Аргентини, та даних з імміграційної преси. Розділи укладені за хронологічним порядком, починаючи з першої хвилі української імміграції до 1914 р. і закінчуючи третьою хвилею, яка прибула після Другої світової війни. Два серединні розділи присвячені студіям про дві організації, засновані у міжвоєнний період. Через огляд зв'язків із українцями в інших країнах, книга також торкається діяльності організацій, створених у сусідніх Парагваї та Уругваї.

Автор праці, Сергій Ціпко, є координатором Ініціативи з українських діяльних студій КІУСу. Він автор книги «Українська католицька катедра св. Йосафата, Едмонтон: історія (1902–2002)» та співавтор (із Гленною Робертс) «One-Way Ticket: The Soviet Return-to-the-Homeland Campaign, 1955–1960» [Квиток в одну сторону: радянська кампанія за повернення на батьківщину, 1955–1960]. Він також співредактор (з Наталею Кононенко) «Champions of Philanthropy: Peter and Doris Kule and Their Endowments» [Чемпіони філантропії: Петро й Дорис Кулі та їхні фонди].

«Ukrainians in Argentina» наявна в м'якій

(\$29.95) і твердій (\$59.95) палітурці. Замовлення (плюс податок і поштові витрати; поза межами Канади ціни в доларах США) можна зробити через захищену електронну систему Видавництва КІУСу за адресою www.ciuspress.com або безпосередньо через видавництво: 430 Pembina Hall, University of Alberta, Edmonton, AB, Canada T6G 2H8; tel. (780) 492-2973; fax: (780) 492-4967; e-mail: cius@ualberta.ca.

Естонія

Національна культура прямо з «Творчого котла»

25 вересня 2011 року в м. Їхва відбувся черговий фестиваль культур національних меншин Естонії «Творчий котел» («Loorperada»), організаторами якого традиційно виступив Інтеграційний Фонд Іда-Вірумаа і його голова Олександр Дусман.

На фестиваль в концертному домі м. Їхва зібралось чимало друзів: представники культурних національних товариств, гості з Міністерства культури Естонії, фонду Інтеграції і Міграції Естонії «Наші люди» (ME18 - «MEIS - «Meie Inimesed») та ін.

Вже котрий рік поспіль українське земляцтво Сілламає «Водограй» бере участь у цьому чудовому заході, де разом з Нарвським українським земляцтвом презентує українську культуру.

Під час фестивалю проходять різні заходи: виставка декоративно-прикладних мистецтв народів, населяючи Естонію, майстер-класи митців, науково-практичний семінар та концерт.

Темою цьогорічного «Творчого котла» був національний костюм. Виставка національного одягу, підготовлена членами національних товариств і земляцтв Естонії, приваблювала розмаїттям. Середньовічні польські барвисті сукні з мереживом, шовком і стрічками підготував польський клуб «Полонез». Столітні українські вишиванки, унікальні корали, яскраві гердани, плахти, жупани і шаровари - український стрій був представлений у всій своїй красі. Цікавим також був костюм інгері фінів: на жіночому костюмі було все, що знадобиться жінці як в побутовому житті, так і при виході в товариство (від ложки, ключів, камінців аж до старовинних кованих прикрас). Майстер-класи від українського земляцтва «Водограй» проводили Ганна Вилу - плетіння Герданів, а також Лідія Житник - виготовлення прикрас із фетру, за що їм велика подяка. Також щиро дякуємо всім, хто долучився до оформлення виставки прикладного мистецтва та інфоматеріалів про Україну і земляцтво: Світлані Сташкевич, Віталію Трибельгорн, Світлані Мельниковій, Тамарі Паскаренко, Тетяні Чаузовій. На святковому концерті дитячий ансамбль недільної школи земляцтва «Рушничок» представляв українську пісню. Маленькі зірочки земляцтва знову порадували зал своєю творчістю. Підтримав їх і ансамбль «Водограй», який дуже люблять не лише в Іда-Вірумаа, але й по всій Естонії. Цього разу соловейки земляцтва представили дуже оригінальне попурі з українських народних та козацьких пісень.





Критерії незалежності

МОВА, ІСТОРІЯ, ЦЕРКВА І ХЛІБ...

Україна посідає 5-те місце в світі серед країн із найбільшою кількістю емігрантів. Заданими Світового банку на 2010 рік, за кордоном перебуває 6,6 млн. українців, які виїхали в різні роки (це майже 15% від загальної кількості теперішнього населення країни). Кількістю емігрантів Україна поступається тільки Мексиці (11,9 млн.), Індії (11,4 млн.), Росії та Китаю (11,1 і 8,3 млн. відповідно).

Події п'ятого Всесвітнього Форуму українців висвітлювалися в засобах масової інформації. У скандальних повідомленнях колег про якісь втрачені важливі документи, освистування міністра закордонних справ Костянтина Грищенка, який зачитав вітання Президента України Віктора Януковича і проголосив доповідь замість нього, я, як учасниця, не побачила важливих проблем, які порушувалися тут закордонними і тутешніми українцями. Це була не «туристська тусовка заробітчанин», як іронічно написала «Комсомольская правда в Україні», а принципова, болюча розмова патріотів, що намагаються зрозуміти, чому за 20 років незалежності материкова держава так повільно розвивається в духовному й економічному поступі.

Прибувши на п'ятий форум, я порівнювала його з третім і четвертим, які відбувалися в 2001 і 2006 роках. Радувала відсутність напруженого політичного протистояння перед відкриттям і в залі Національної опери України. Підносили слова урочистої молитви, яку за Патріархом Київським і всієї України-Руси Філаретом промовляли делегати і гості зібрання.

Зворушував Гімн України, який вони виконували не за сценарієм, а за покликом душі вже після того, як опустилася завіса концерту.

П'ять років тому голова Світового конгресу українців Аскольд Лозинський визначив основні критерії незалежності держави, які можуть утвердити її в очах демократичного світу. Це мова, історія, церква і хліб. Зарубіжних українців, які активно борються з денационалізацією своїх нащадків на чужих теренах, дивує чому в незалежній Україні державна мова не стала пануючою... Чому воєнки ОУН-УПА не визнані, як справжні борці за свободу? Хіба може церква іншої держави протистояти Українській православній церкві? І чому ніхто не хоче брати на себе відповідальність перед нашими дідами, батьками і дітьми за голодомор 1933 року?

Його наступник на цій громадській посаді сьогодні Іван Чолій поставив ті ж запитання владі і всім українцям.

– Акт незалежності України 24 серпня 1991 року – найважливіший здобуток в історії українського народу, бо він дав йому нагоду бути господарем на своїй землі та самостійно вирішувати свою долю, – говорив він. – Відновлення незалежності України було дуже важливим для української діаспори, яка є невід'ємною частиною українського народу. Протягом усього свого існування вона жила Україною та безперестанно і наполегливо робила все можливе, щоб Україна стала вільною і самостійною. Окрім того, західний світ почав трактувати нас як нащадків державного українського народу, а не як етнічну групу колишньої Австро-

Угорської, Польської чи Російської держав. Мій батько часто повторює, що найважливішим досягненням за останні 20 років є кожен рік, кожен місяць і кожен день незалежної України, за яку боролися і поклали на жертвовник своє життя мільйони українських синів і дочок.

– Із великою прикрістю мушу ствердити, що для української патріотичної спільноти 20-річчя незалежності не є радісним святом, – продовжив Чолій, – бо сьогодні Україна переживає ще одну кризу.

І справді, 10 років тому була прийнята і діяла державна програма «Закордонне українство», яка передбачала співпрацю світового українства і багатомільйонної української діаспори на всіх континентах планети, використання її потужного потенціалу для утвердження України у світі. Сьогодні ж ці проблеми намагається самотужки вирішувати лише Українська всесвітня координаційна рада, яку попередні 5 років очолював Дмитро Павличко. І тому українці за кордоном «третьої і четвертої хвилі» самі стверджують Україну у світі, часом маючи підтримку держав проживання, які за умовами входження в ЄС надають допомогу національним меншинам. Цікавим досвідом поділився Юрій Унгурян, директор суботньої школи «Дивосвіт», однієї з 20 українських шкіл Португалії, де проживають і успішно працюють 60 тисяч українців. 185 учнів під керівництвом 25 вчителів і співробітників, навчаються тут за програмою Міністерства освіти України. Випускники отримують документи державного зразка і вступають з ними у виші України або ж Португалії. У 2011 році цією нагодою скористалися 40 випускників. На жаль, сьогодні рідне міністерство вже не квотує як раніше місця у вишах для українців діаспори. Є й інші проблеми: Міністерство освіти байдуже ставиться до прохань адаптувати навчальні програми до екстерну, до умов роботи суботніх шкіл. Та й педагогічний стаж українським учителям у Португалії не зараховується. Півтори тисячі українських дітей навчаються в суботніх школах за кордоном, а педагогам цих закладів ніхто ніякої уваги не приділяє. І навіть за таких умов, українські освітяни в Португалії намагаються зберегти в душах дітей все рідне, національне, все достойне, що є в нашій рідній землі.

Розвитком українського шкільництва у Молдові вже 20 років опікується спеціальний відділ у Міністерстві освіти



цієї республіки. За рахунок освітніх грантів вони перевидають підручники, оплачують зарплату вчителям, активно вивчають досвід материкової України. Чиновниця, яка про це розповідала на засіданні секції з питань освіти й виховання, висловила обурення з того приводу, що під час зустрічі в Одесі з колегами з українського міністерства їм заборонили спілкуватися рідною мовою, сказавши: «Гаваріте по-руські».

– Проливаючи сльози, ми наражаємося на поразку, – заявив на засіданні секції з гуманітарних питань відомий філософ і богослов Дмитро Степовик. Він показав зримі результати – книги видані Біблійним товариством. Навіть в умовах демонстративного вивіщення Московського Патріархату міцніє й розширюється Українська Православна церква Київського патріархату. Це робиться при підтримці народу, розповідав отець Євстратій

(Зоря).

Саме від українського народу залежатиме майбутнє української держави. Це покладає на нас усіх велику відповідальність перед наступними поколіннями, а також перед тими, хто століттями відстоював право нашого народу бути господарем на своїй землі. Так говорив Іван Чолій. З ним погодилися учасники форуму, які прийняли ухвалу-звернення до Президента України, до Уряду і Верховної Ради. Вони висловили вимогу припинити політику деукраїнізації в державі. З цією метою запропонували створити Комітет у справах закордонного українства. Законодавчо ініціювати наповнення реальними повноваженнями Закону про статус закордонного українства, включно з можливістю бути обраними до Верховної Ради України. Внести до бюджету статтю на видання європейськими

мовами корпусу найвидатніших творів української філософської думки та художньої літератури. Пріоритетним завданням Верховної Ради є укладання міждержавних угод щодо забезпечення соціальних, громадянських і національних прав українців у країнах їхнього проживання.

Серед тих, хто голосував за таку ухвалу була й Тетяна Лебединська – українка із Санкт-Петербурга, яка активно досліджує внесок ніжинців у культурний розвиток цього міста.

Мені приємно було передати вітання від земляків Герою України, письменнику Юрію Мушкетіку. Два роки тому він відзначив своє 80-річчя в рідній Вертіївці, а сьогодні активно виступає прозовими творами і публіцистикою за піднесення духовної та національної свідомості українців.

Надія ОНИЩЕНКО

Фото на згадку з Юрієм Мушкетіком.

ПРЕОБРАЖЕННЯ Миколи Гоголя

З ініціативи митрофорного протоієрея Сергія Чечина – настоятеля кафедрального собору Всіх Святих, благочинного Ніжинського округу УПЦ Київського Патріархату в Ніжині, в ТПК «Орхідея» ФОП Лук'яненко В.В. видруковано «Розмисли про Божественну літургію» Миколи Гоголя.

Видання здійснено за підтримки відділу культури і туризму Ніжинської міської ради, лідера політичної партії «Союз лівих сил» Василя Волги та Благодійного фонду «Ніжин». З російської мови на українську переклала професор Тетяна Михед, упорядкував професор Павло Михед. Разом вони зробили науковий коментар. Усі, хто цікавиться питаннями духовного життя та творчістю письменника, з інтересом й естетичною насолодою прочитають і названий твір і духовну прозу Миколи Гоголя, написану в останнє десятиліття його життя і вперше перекладену на українську мову.

Читаємо в коментарі: «Інтерес до Божественної Літургії виявився у Гоголя ще

в роки навчання в Ніжинській Гімназії вищих наук. В.І.Любич-Романович згадує, як Гоголь ставився до церковної служби: «...молитви слухав уважно, іноді навіть повторював їх, наспівуючи, ніби служив сам собі окрему Літургію». Літургія була формою досягнення головної мети Гоголевого апостольства – воскресіння «мертвих душ». Вона витворює особливу містичну атмосферу, людина розчиняється в Божественній любові і переживає Преображення».

До історії публікації твору були причетні українські діячі культури. Осип Бодяньський у 1856 році підготував і відправив у Петербурзьку Духовну цензуру рукопис книги, але цензурний комітет не дозволив публікацію. Митрополит Московський Філарет мав наміри сам виправити текст, та справа до цього не дійшла. Лише коли обер-прокурором Святійшого Синоду став граф Олександр Толстой, книга в понівеченому цензурою вигляді була надрукована 1857 року. Її першим видавцем був Пантелеймон Куліш.

Доречну обкладинку

На книжкову полицю



ніжинського видання «осьмушкою», як про те мріяв Гоголь, зробив відомий в Україні ніжинський художник Олександр Кошель.

На думку Єпископа Чернігівського і Ніжинського Ларіона, ця праця – вагомий внесок в духовне просвітництво українського суспільства, вона допоможе в місіонерському служінні Церкви і відкриє читачам красу, велич і духовне значення найголовнішого богослужіння Православної Церкви.

Чи є майбутнє в «Сучасності»

Під час Кошелівецьких читань у Ніжинському держуніверситеті імені Миколи Гоголя Євген Сверстюк подарував бібліотеці вишу журнали «Сучасність», які видавалися в Мюнхені. Це дуже цінний подарунок, адже ініціатором створення та головним редактором цього журналу був наш земляк і випускник Іван Кошелівець, який емігрував з України не з власної волі. У період масових репресій 30-х років Івану Кошелівцю інкримінували участь у націоналістичній організації на базі Ніжинської СШ №1, і він дивом unik розстрілу.

Уродженець Чернігівщини, він із хвилюванням сприймав як особисту справу все, що діялось в Україні. Його життя типове для тисяч інших емігрантів, яким доля не судила повернутись до рідного дому. Усвідомлюючи драматизм своєї ситуації, Іван Кошелівець колись не без іронії признався, що дістав «щасливу можливість висловлюватись так, як думав». Висока ціна за еміграцію, але цією можливістю – говорити правду – головний редактор «Сучасності» скористався сповна.

«Сучасність» декларує себе як часопис мистецтва, культури і суспільного життя.

Маючи за собою досвід літературної, а що особливо важливо – також редакторської праці в «Українській літературній газеті», Іван Кошелівець завзято приступив до праці. За відносно короткий час йому вдалося залучити до роботи талановитих сучасників – відомих у діаспорі вчених, письменників, культурологів, яких добрезнав поспільній роботі й творчості. Журнал об'єднав найкращі сили з-поміж талановитих адептів науки і літератури, зацікавлених не тільки в українській проблематиці, а й в актуальних проблемах європейської духовності. Їхні імена знакові: історик і політолог Іван Лисяк-Рудницький, літературознавець і публіцист Юрій Лавріненко, поет і літературний критик Юрій Клен, поетеса і художниця Емма Андєвська, письменник Василь Барка, мовознавець, історик літератури Юрій Шевельов, соціолог і публіцист Тарас Гунчак, письменниця і перекладач Віра Вовк, художник Яків Гніздовський та багато інших талановитих людей. Цей авторський колектив від самого початку гарантував «Сучасності» актуальність і гостроту тем, високий інтелектуальний рівень і водночас – широко резонансний, хоча і приборканий страхом репресій відгук читацької аудиторії.

А саме на духовне спілкування, на порозуміння з читачем сподівався головний редактор «Сучасності». Швидко склались і рубрики місячника – «Література», «Історія літератури. Критика», «Дискусії», «Огляди» чи «Критика і бібліографія». При

формуванні кожного числа головний редактор намагався максимально оминати чи не вступати до політичних та інших боїв і суперечок із системою по другий бік «залізної завіси». Від цього принципу Іван Кошелівець не відступив, хоча так чи інакше опубліковані матеріали і дослідження били прямо в ціль. Чого б вони не торкалися – прихованої радянським режимом історії Голодомору чи спотвореної української історії, літературної в тому числі, творчості репресованих письменників, митців і політиків чи правди про життя у вільному світі, публікації так чи інакше зачіпали справи і партійні,



й політичні. Зрештою тільки крізь цю оптику дивився на «Сучасність» режим тодішнього СРСР, бо як ще можна було в ті роки сприймати діаспорний – читай «буржуазно-націоналістичний» часопис, який виходив у Мюнхені, та ще й до того такою блискучою, соковитою й розмаїто багатою українською мовою.

Журнал «Сучасність» один із найбільш респектабельних українських часописів. Саме він відкрив новомупокілінню читачів в Україні «заборонених» вдома авторів – Миколу Куліша і Миколу Зерова, Василя Стуса, Бориса Антоненка-Давидовича, Михайла Семенка, Євгена Маланюка, не оминула і талановитих сучасників – Ліну Костенко, Ігоря Качуровського, Івана Світличного, Ігоря та Ірину Калинців, Івана Дзюбу, Миколу Вінграновського. Відбір авторів редакцією свідчить про бездоганний літературний смак і вимогливість до змісту, так хотів і цього протягом багатьох років дотримувався його головний редактор Іван Кошелівець.

Спершу україномовне видання для інтелектуалів виходило поза межами України, сюди воно потрапляло

одиночними екземплярами, долучитися до кола українських його читачів вдавалося далеко не кожному. А кому все ж таки вдавалося, той ризикував набути статусу буржуазного націоналіста з відповідними для себе наслідками...

Оксана Пеленська, дослідниця, співробітниця Радіо Свобода, пише: «Не тяжко здогадатись, з якою вдячністю протягом кількох десятиліть чекали в Україні кожне свіже число «Сучасності», з яким трепетом перегортали читачі його сторінки, як смакували кожне так дбайливо донесене через кордони слово. «Донесене» в прямому і переносному сенсі, адже «Сучасність» належала до забороненої літератури, яку в Україну ввозили з ризиком для життя. Кожне число для багатьох в Україні було відкриттям, хлібом для роздумів, порівнянь, аналізу, словом – безцінними митами свободи і правди».

Публікації журналу в своїй сукупності – це своєрідний літопис, відбиття культурного життя в Україні – з усіма надбаннями і втратами, із здобутками і вадами, це віддзеркалення нашого культурного життя в усьому його розмаїтті, багатстві форм і могутності внутрішнього потенціалу.

Читач завжди знаходив в журналі нову цікаву інформацію, роздуми над орієнтирами розвитку галузі, історичні корені багатьох культурних явищ, розповіді про визначних діячів, які збагачували українську і світову культуру, й тих, діяльність яких на перший погляд непомітна, але без кого неможливий подальший поступ розвитку культури в державі.

Журнал «Сучасність» став містком між українськими представниками літературної творчості в Україні та поза її межами. Часопис виконував свою унікальну місію: пробуджував наукову й творчу думку в Україні та висвітлював діяльність культурних сил діаспори.

І. Моторнюк у статті, присвяченій журналу «Сучасність», змальовує два періоди існування журналу: діаспорний (західний), коли журнал виходив (з січня 1961 до листопада 1990 р.) у Мюнхені (Німеччина), а відтак (протягом 1991 р.) у Ньюарку (США), і київський, що почався з січня 1992 р.

«Сучасність» почала виходити тоді, коли найголовніша українська проблема набувала нової вагомості, коли внаслідок «десталінізації» зблизувала надія на позитивні зміни в СРСР. В Україні це стало поштовхом до нового національного пробудження, що увійшло в історію як «шістдесятництво». І «Сучасність» одразу зреагувала на це явище. На її сторінках з'являються численні публікації про сутність «шістдесятництва», про його джерела, про його переслідування владою, про арешти української інтелігенції і судилища над нею.



І. Моторнюк зазначає, що «Сучасність» багато уваги приділила висвітленню національної політики КПРС, вона розкривала ненауковість її основоположних принципів, фальшивість концепції «пролетарського інтернаціоналізму», «зближення злиття націй», творення «єдиного радянського народу», що мало служило прикриттям російського великодержавного шовінізму. Водночас автори журналу, як зазначав його тривалий співробітник Мирослав Прокоп, давали «власну проєкцію нового суспільного, політичного і міжнародного ладу, за який треба боротися поневоле народом...».

У радянську добу українська культура була позбавлена багатьох моментів сучасності. У ту добу «Сучасність» була вже викликом, тому що, починаючи від публіцистики і закінчуючи художніми творами, там друкувалося те, що ніде не можна було прочитати. Твори були з підтекстами — щоб повернути нам нашу ментальність, вони викликали думки про те, що ти живеш у імперії. Часто був страх, що наступний номер не вийде. Журнал передавався з рук у руки. Це було не просто літературне видання, а ціла подія. Із редакцією журналу активно співпрацювало «Радіо Свобода» і «Голос Америки», тому більшість суспільно важливих матеріалів транслялися в ефірі. У 80-х роках усе більше прогресивних людей тут, в Україні, знайомляться з виданням, хоча навіть наприкінці десятиріччя число екземплярів «Сучасності» було дуже обмеженим.

«Сучасність» цікава передусім як літературно-мистецьке видання, яке з самого початку на перше місце поставило літературну рубрику. Журнал керувався виключно критеріями якості. «Сучасність» намагалася добирати кращі літературні зразки як діаспорних авторів, так і авторів з України, твори яких різними способами потрапляли на Захід. Стосувалося це й творів шістдесятників. Ось лише перелік авторів, твори яких публікувала тодішня «Сучасність»: Микола Вінграновський, Василь Симоненко, Іван Драч, Євген Гуцало, Ліна Костенко, Ірина Жиленко, Роман Кудлик, Володимир Дрозд, Леонід Кисельов, Ігор та Ірина Калинці, Василь Стус, Михайло Осадчий, Іван Світличний та ряд інших авторів, які показували високі мистецькі якості української літератури.

З такими ж критеріями «Сучасність» підходила до творів письменників старшого покоління, які були або сфальшовані в Україні або заборонені й вилучені з літературного процесу. Серед них — твори Володимира Свідзинського, Михайла Драй-Хмари, Павла Филиповича, Миколи Куліша, Бориса Тенети, Гео Шкурупія, Михайла Семенка, Бориса Антоненка-Давидовича. Публікуючи твори цих авторів, журнал не тільки виводив їх із забуття, а й демонстрував перед світом великий мистецький пласт

української літератури.

Але найширше література в «Сучасності» того періоду представлена творами діаспорних авторів. На першому плані тут стоїть поезія. Серед поетів — представники старшого покоління: Василь Барка, Ігор Качуровський, Яр Славутич, Євген Маланюк, Богдан Кравців, Борис Олександрів, Остап Тарнавський, а також — поети молодшої генерації: Богдан Бойчук, Богдан Рубчак, Юрій Тарнавський, Роман Бабовал та ін. Журнал сам визначався як певний тип модерного європейського видання. У такому ключі можна говорити про твори названих вище молодих тоді поетів («нью-йоркська група»). Серед них найпомітнішою була, напевно, Емма Андіївська — постійна авторка журналу, починаючи з першого його річника. Саме з нею, здається, найбільше пов'язане поняття «модерна» (або вже й «постмодерна») — «елітарна» поезія.

Дещо блідішою, на думку І. Моторнюка, виглядає проза тодішньої «Сучасності», хоча скрупульозні дослідження виявлять і тут цікаві, досі не осмислені речі.

Зате досить широко представлена літературна критика, хоча вона не мала окремої рубрики (критична рубрика з'являється щойно в київський період), а розчинялася в інших рубриках («Література», «Історія літератури. Критика», «Критика і бібліографія», «Огляди», «Дискусії»). Та важливий зміст і проблематика критичних публікацій, автори яких — ціла когорта професійних критиків. Найактивнішими були: Василь Барка, Ігор Качуровський, Іван Кошелівець, Богдан Кравців, Петро Одарченко, Емануїл Райс, Богдан Рубчак, Остап Тарнавський, Лариса Зеленська-Онишкевич, Юрій Лавріненко, Григорій Костюк, Іван Фізер, Юрій Шерех, Богдан Бойчук, Григорій Грабович, Данило Гусар-Струк та ще ряд інших.

Критику можна згрупувати за такими проблемами: Літературний процес у діаспорі. Літературний процес в Україні. Українська література у світових контекстах і вимірах. Зарубіжна література в українських вимірах. Літературний процес в Україні осмислювався у двох часових планах: історичному і сучасному (І. Моторнюк). Хоча у названих вище рубриках інколи й значилася Історія літератури, проте власне історико-літературних публікацій у журналі не було. Якщо автори й зверталися до явищ минулого, то лише з метою спростування тих переконачень і фальсифікацій, до яких вдавалися «радянські» літературознавці, або з метою потрактувати ці явища у світлі нових літературознавчих концепцій. Це спостерігаємо і в публікаціях про П. Куліша, І. Франка, ще більше — про Лесю Українку. Але найбільше — про Т. Шевченка. Творчість Шевченка критики «Сучасності» не тільки очищували від фальсифікацій, а й пробували трактувати

в дусі нових європейських концепцій щодо вивчення спадщини минулого.

Чимала заслуга «Сучасності» і в критичних переосмисленнях інших письменників, вилучених з літературного процесу або сфальсифікованих. Стосується це, зокрема, Миколи Зерова, Миколи Хвильового, Михайла Ореста, Юрія Клена, частково — Володимира Сосюри, Олександра Довженка, Миколи Бажана, а ще більше — Максима Рильського, неокласична творчість якого зазнавала негативних оцінок як з боку радянських, так і з боку діаспорних критиків. «Сучасність» спромоглася дати обґрунтоване витлумачення Максима Рильського як неокласика.

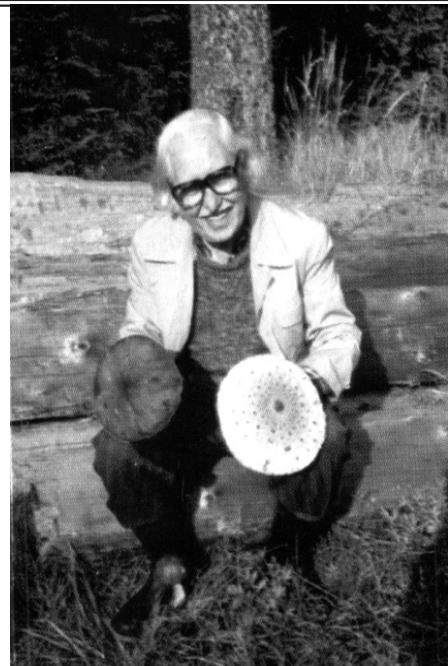
Та головним предметом критики «Сучасності» була сучасна їй літературна продукція. Зокрема твори тих же шістдесятників, що потрапляли на Захід, виходили окремими книжками (Ліни Костенко, Ігоря Калинця, Івана Світличного, Василя Стуса), а також і ті, що виходили в Україні, але зазнавали однобоких, тенденційних, а не раз — і негативних оцінок (Василя Симоненка, Івана Драча, Миколи Вінграновського, Валерія Шевчука, Дмитра Павличка, Леоніда Кисельова, Олеся Гончара («Собор»), Миколи Бажана («Сліпці»). Критика в «Сучасності» — не емоції (позитивні чи негативні), а спокійні, виважено аргументовані судження. Це відчувається і в статтях про письменників старшого покоління — Володимира Винниченка, Уласа Самчука, Євгена Маланюка, Ігоря Костецького, і в статтях про авторів молодшої генерації — про Емму Андіївську.

Загалом же критика «Сучасності» усього діаспорного періоду — розмаїте, різнопланове (і щодо жанрів, і щодо проблематики) явище: тут і аналітичні, оглядові чи монографічні статті, і статті теоретичні (про нові «модерністські» чи й «постмодерністські» віяння), і рецензії, і бібліографічні нотатки, інтерв'ю...

У рік півстолітнього ювілею журналу Оксана Пеленська на сайті Радіо Свобода публікує статтю з показовою назвою: «Сучасність» без майбутнього?. Вона б'є на сполох і не розуміє, чому такий вагомий для держави журнал припинив (чи призупинив?) свою діяльність. Вона ще сподівається, ще дочекається глибокого і всестороннього аналізу публікацій «Сучасності», їх ролі і впливу на формування літературних процесів і морального клімату в Україні, на підтримку ідеї національної незалежності. І звичайно, потрібно відродити «Сучасність», бо інакше будемо, як в Лесі, ще «довго блукати і шукати рідного краю на своїй землі».

ІРИНА СТРЕБКОВА,
фахівець Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою

Видання

3 Києва до Качанівки через Ніжин

Так називається путівник щойно виданий у Київському видавництві «Кий». Це подарунок Національному історико-культурному заповіднику «Качанівка» до його 30-річчя від «Благодійного фонду «Ніжен» та авторів Віктора Баранова й Ігоря Качуровського. Всього 165 кілометрів віддаляють від столиці цей земний райок, в якому за висловом ічнянської поетеси Любові Карпенко «Ніжна тиша огортає музику небес». Природа, історія й архітектура поєдналися тут в єдиному комплексі, аби піднести нас до висот духовності. Нею наснажували свою творчість Тарас Шевченко і Микола Гоголь, Михайло Глінка й Микола Ге, Євген Гребінка й Марко Вовчок, Пантелеймон Куліш і Ганна Барвінок, Ілля Репін, Михайло Врубель, Мстислав Добужинський, Ігор Грабар, Олександр Довженко. Качанівські музи, які незримо присутні тут вже третє століття, надихають митців. Власники Качанівки: від генерального осавула Івана Ломиковського до барона Михайла Оліва та його дружини Олени розбудовували український маєток, наповнювали його музейною експозицією. Найбільший внесок у цю благородну справу зробив Василь Тарновський-старший, який навчаючись у Ніжинській Гімназії вищих наук імені князя Безбородька, дружив з Миколою Гоголем. Отож, декілька сторінок ілюстрованого путівника присвячені Ніжину, де встановлено в 1881 році перший пам'ятник видатному письменнику. А ще Ічні, Іржавцю, Парафіївці, Петрушівці, неподалік яких і розташована Качанівка.

Саме в Ніжині народився, а в Крутах минало дитинство професора, поета, літературознавця, лауреата Національної

премії імені Тараса Шевченка Ігоря Васильовича Качуровського, який нині мешкає в Мюнхені і є завзятим грибарем. Друга частина цього видання – унікальний і своєрідний «Путівник для грибарів», створеного Качуровським спеціально для залюблених у тихе полювання.

Про українізацію Качанівки Василем Тарновським-старшим, банкрутство Василя Тарновського-молодшого через колекціонування, про химери кохання в маєтку, про добродійність родини Харитоненків ви прочитаєте в путівнику і захочете відвідати описані місця. Тут ви знайдете і телефони, і адреси, і шляхи

проїзду.

Це вже 2 видання про історико-культурну спадщину Чернігівщини, здійснене при фінансовій підтримці «Благодійного фонду «Ніжен», головою наглядової ради якого є генеральний директор ТОВ «Просвітньо-виробничо-комерційна фірма «Сяйво» Микола Шкурко.

Надія ПЕТРЕНКО



Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Регістраційне свідоцтво
№352-24ПР, серія ЧГ, від 6 березня 2007 року
Розрахунковий рахунок: код 021125668
р/р 25223003000183 в МФО 853592
(для Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:
Бойко О.Д., докт.політ.наук, проф.
Мельничук О.В., докт.ф.-мат.наук, проф.
Астаф'єв О.Г., докт.філол.наук, проф.
Михед П.В., докт.філол.наук, проф.
Онищенко Н.П., чл.Нац. спілки журн.Укр.
Самойленко Г.В., докт.філол.наук, проф.,
Овдієнко О.І., Стребкова І.О.

Макет та верстка Стребкова І.О.

Адреса редакції:
Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою
кімната 210
вул. Крапив'янського, 2,
м. Ніжин, 16602, УКРАЇНА
Тел/факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net